

EDENS, DE HERVORMDE KERK

Van de middeleeuwse, rond 1200 gebouwde kerk van Edens zijn alleen een stuk noordmuur en een groot deel van de toren bewaard gebleven. Het koor en de zuidmuur zijn in 1874 bij een vergroting van het kerkgebouw vernieuwd.

De **toren** is nog voor een groot deel middeleeuws. Volgens de kerkerekeningboeken staat er in de zestiende eeuw reeds een uurwerk in de toren en worden er reparaties uitgevoerd aan de weerhaan. In 1592 wordt er een "Abare nest" op de toren gezet, en abare zullen we wel mogen lezen als earrebarre, ooievaar. In 1710 is er sprake van het vergulden van de weerhaan, in 1747 wordt het leidak van de toren gerepareerd. In 1852 wordt de toren gedeeltelijk vernieuwd door timmerman Rients Pieters Jongema uit Hennaard voor de som van f 680,25. Inwendig zijn in de toren nog aanzetten zichtbaar van een koepelgewelf. In de toren hingen vroeger twee **klokken**, een grote klok, gegoten door Henrick Wegewart in 1612 en een kleine klok, in 1665 gegoten door Jurjen Balthazar te Leeuwarden. Deze kleine klok is na de klokkenroof in de Tweede Wereldoorlog niet teruggekeerd.

Het **schip van de kerk** heeft nog een middeleeuwse noordmuur, waarin aan de buitenkant romaanse sporen zichtbaar zijn. In 1874 is de kerk vergroot en zijn het huidige koor en zuidmuur gebouwd door Age Rientses Jongema en knechten. Dat het hier om een vergroting gaat blijkt uit de regenwaterbak uit 1783, die nu in het koor onder de vloer zit.

Op het uiteinde van het schip staat een veelpuntige ster, waarvan de ouderdom niet bekend is, maar in 1746 krijgt Swalue al 11 caroli gulden "voor't vergulden van de star op de kerk". Inwendig dateert niets meer uit de middeleeuwen, ook de trekbalken zullen in 1874 wel vernieuwd zijn. Uit de zeventiende eeuw dateert nog de preekstoel, met gesneden pilasters op de hoeken. Het ingelegde ebbenhout is nu helaas verdwenen. Naar alle waarschijnlijkheid is de rest van het meubilair gemaakt in 1763 en 1874. In 1763 wordt er 564-9-8 c.g. uitgegeven aan hout en 295-6-0 aan arbeidsloon voor nieuwe banken, een doophek en nieuw lijstwerk aan de preekstoel; van de laatste wordt ook de "opgang merkkelijk verbeterd". Het in 1763 gemaakte meubilair zal in 1874 zijn verwerkt tot het huidige meubilair, dit wordt dan ook geleverd.

Tegen de noordmuur is rond 1927, wanneer de kerkvloer gerepareerd wordt, een geschilderde predikantenlijst geplaatst. Hier hangt ook het restant van een rouwbord dat rond 1700 gemaakt moet zijn voor een van de leden van de familie Burmania. In de noordmuur zit ook een raadselachtige steen met het opschrift "Cogita Mori. Hier leggen begraven die lichamen van dese namen"; of hier vroeger nog iets onder heeft gestaan is niet bekend. Mogelijk gaat het hier om de sluitsteen van een grafkelder. Onder de houten vloer liggen mogelijk nog meerdere grafstenen, in elk geval ligt er de steen van Bocca van Burmania, overleden in 1553.

Pas in 1815 is er sprake van een orgel in de kerk van Edens. De predikant van Makkum ontvangt dan een betaling voor een geleverd orgel, dat door J.R. Radersma in de kerk wordt geplaatst. Mogelijk gaat het hier om een kabinetorgel. In 1860 levert Hardorff voor f 1085,50 een nieuw orgel, dat al in 1915 vervangen wordt door een orgel van de firma A. Standaard. Dit Standaard-orgel is in 1978, toen de kerk een grote beurt kreeg (verwijderen van verflagen van het meubilair, verven van de vloer en het plafond) vervangen door een Heyligersorgel met een doorsnee dispositie. Alleen de Standaard-kas is gespaard.

L.K. van der Meer
1987

Literatuur:

-Voorlopige Lijst der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst, 1930.

-Gegevens uit de kerkenrekeningboeken, verzameld en beschikbaar gesteld door de heer G.P. Heerma te Edens.

